

90 jaar

Vaandrig Leppink Groep

de Voortrekker

**de geschiedenis van de Scouting
Vaandrig Leppink Groep**

1923 - 1973

Bart van der Lugt

schrijver en coverontwerp: Bart van der Lugt
ISBN: 978-94-02110-65-4
© Bart van der Lugt

de Voortrekker

maandblad voor bevers, blauwe vogels, explorers,
kabouters, padvindsters, pivo's, roverscouts, rowans,
scouts, sherpa's, verkenners, voortrekkers en welpen
van Groep II en de Vaandrig Leppink Groep

1923 - 1941	-----	blad	23
1945 - 1949	-----	blad	59
1950 - 1959	-----	blad	101
1960 - 1973	-----	blad	133

90 jaar VLG

In februari 2009 kreeg ik van oud-hopman Ben van der Lugt een e-mail doorgestuurd. Daarin stond wat correspondentie tussen hem en zijn zoon Bart. Eén van de onderwerpen was een al langere tijd bestaand idee om een boek over de Vaandrig Leppink Groep te gaan schrijven en Bart was benieuwd of daar belangstelling voor zou zijn. Dat idee sprak mij wel aan en ik heb hem dan ook gevraagd het wat verder uit te werken.

Bart heeft zich toen met veel enthousiasme op dit project gestort en getracht een beeld te maken van 90 jaar Vaandrig Leppink Groep. Hij en ik hadden geregeld contact over de voortgang van het boek en zo ontstond ook een nieuwsbrief met een steeds grotere schare lezers.

Hij heeft echt alles uit de kast gehaald om zijn idee te laten slagen. Regelmatig was hij te vinden bij oud-leiding en -leden, om historische feiten aan te horen en te noteren. Soms gingen we samen op pad. Bijzonder voor mij waren de bezoeken aan Teun Winkelman in Wageningen en aan de inmiddels overleden Geertje Hembrecht. Geertje beschikte over een fabelachtig geheugen en kon Bart van veel namen bij de foto's voorzien.

Ik wens iedereen veel leesplezier toe met deel I.

Cor van Loenen

oud-(bege)leiding en bestuurslid
van de Vaandrig Leppink Groep

voorwoord

Hoe haalt iemand het in z'n hoofd een boek te gaan schrijven over de geschiedenis van een scoutinggroep. Deze vraag werd me (uiteraard niet helemaal in deze bewoordingen) in 2009 gesteld tijdens een kort vraaggesprek met een interviewer van het Twentse radiostation Enschede FM. Hoe ik in deze uitzending terecht kwam vergt natuurlijk enige uitleg, maar laat ik eerst eens beginnen met mezelf voor te stellen. Mijn naam is Bart van der Lugt, en ik was in de periode van 1970 tot en met 1986 als welp, verkenners, voortrekker, Bagheera en vaandrig lid van de Enschedese scoutinggroep 'Vaandrig Leppink'; onze VLG.

De in 1923 als 'groep II' opgerichte Vaandrig Leppink Groep vierde in 2013 haar maar liefst 90 jarig bestaan. En als een groep zólang bestaat wordt het (dat vond ik tenminste) tóch eens tijd om dit stukje Enschedese scoutinggeschiedenis op papier te gaan zetten. De moeilijkheid bij zo'n karwei is echter, waar te beginnen. Gelukkig beschikt de VLG over een uitgebreid historisch archief, waarvan het oudste logboek al dateert uit 1925 ! Op een zonnige zaterdag (het was tijdens de regionale ronde- en patrouillewedstrijden op de Voshaar) arriveerde ik dan ook, samen met m'n vader Ben, bij ons clubhuis. Pa had zo het idee dat ik *'maar eens moest kijken wat ik mee zou willen nemen'* maar ik had echter hele andere bedoelingen. We vertrokken op een gegeven moment dan ook weer in een auto, die van onder tot boven was volgestouwd met het gehele historisch archief.

Tegelijkertijd wilde ik voorkomen dat al dit leeswerk een 'droog' geschiedenisboek zou opleveren. Het leek me dan ook een absolute voorwaarde dat er, naast de 'geschiedkundige feiten', ook zoveel mogelijk herinneringen, anekdotes en natuurlijk foto's over en van (oud)leden in het boek zouden worden opgenomen. Op zoek naar al die informatie stuurde ik op een gegeven moment een briefje naar het Enschedese dagblad 'Tubantia'. Zij hadden in het verleden al vele malen royaal aandacht geschonken aan de VLG . . . en 'niet geschoten' is nu eenmaal altijd mis, nietwaar. En in dit geval was het dan ook raak. Op de ochtend van het verschijnen van het artikeltje dat zij bereid waren te plaatsen, werd ik namelijk gebeld door iemand die me vroeg 'bent u diegene die dat boek gaat schrijven ?' en 'hebt u wel eens gedacht aan de radio ?'. Terwijl ik even naar woorden stond te zoeken legde deze man me daarop uit dat ik, als ik dat wilde, een kwartiertje zendtijd kon krijgen op de locale radio; een kans die ik uiteraard met beide handen heb aangegrepen. Ik had gelukkig even de tijd om me voor te bereiden op onder andere de vraag waarvan ik wist dat 'ie zou komen; de vraag waarmee dit voorwoord begint.

Een van de zaken die ik me had voorgenomen, was een beeld te schetsen van de man waar wie onze groep in 1945 is vernoemd; vaandrig Herman Bernard Leppink. Als je heden ten dage namelijk aan een lid van de Vaandrig Leppink Groep vraagt hoe onze groep aan haar naam gekomen is, mag je van geluk spreken als dit groepslid weet dat

'vaandrugleppink' niet zomaar een bedachte aanduiding, maar een eigennaam is. Uiteraard kan dit niemand kwalijk worden genomen. De slag om de Grebbeberg, waarbij Herman als dienstplichtig soldaat zijn leven verloor, lag in 2013 immers alweer drieënzeventig jaar achter ons. Dit was echter reden te meer om ook zijn verhaal vast te leggen. En ook hiervoor bleek het 'schot' richting Tubantia bijzonder gunstig uit te vallen. Op dat bewuste artikel werd namelijk gereageerd door Arnold Bekkenkamp, een oudlid van de Thomas Ainsworth Groep. Hij wist me uiteindelijk in contact te brengen met Hermans schoonzuster. Ik trof haar echter niet in een voor haar al te gunstige tijd. Zij was herstellende van een operatie én had recentelijk haar man verloren; Hermans jongere broer Bernard. Na mijn interesse in haar zwager toegelicht te hebben, antwoordde zij echter direct 'Ik heb hem zelf niet gekend, maar u mag gerust eens langskomen'. Deze uitnodiging nam ik natuurlijk graag aan, in de hoop in ieder geval wat familie verhalen over Herman te kunnen optekenen. Wat er echter gebeurde overtrof m'n stoutste verwachtingen. Om te beginnen waren, naast mevrouw Leppink, ook haar beide zoons en een schoondochter aanwezig. Eén van de zoons stond op en stelde zich, een stuk boven mij uittorend, voor als 'Herman Leppink'. En eerlijk, dit deed me toch even met de spreekwoordelijke 'mond vol tanden' staan. Je bent immers al zó lang met die betreffende naam bezig, en als je hem dan daadwerkelijk als 'eigennaam' uitgesproken hoort worden; ja, dat doet je onwillekeurig toch wel even wat.

En na de koffie kwam er een aantal fotoalbums tevoorschijn waaruit ik direct een aantal foto's mocht scannen; ik had bij dergelijke bezoeken namelijk, uit voorzorg, altijd de computer en de scanner in de auto liggen. Maar toen kwam er iets op tafel dat mijn hart, letterlijk, sneller deed kloppen. Een, een beetje onooglijk overkomend doosje bevatte zeker zo'n vijftig brieven en briefkaarten, die Herman tussen zijn opkomst in militaire dienst in 1939 en zijn dood op 13 mei 1940 naar huis geschreven had. Natuurlijk vroeg ik (met plotsklaps het zweet in m'n handen) of de mogelijkheid bestond deze brieven in te zien. Het met Twentse nuchterheid gegeven antwoord was duidelijk; natúúrlijk mocht ik dat. Deze brieven gaven me een uniek kijkje in Hermans laatste levensjaren, en hielpen me een biografie samen te stellen die, met instemming van de familie Leppink, ook ú een blik gunt in het helaas véél te korte leven van de man waarnaar onze groep is vernoemd.

En toen werd het tijd om ál die informatie te gaan verwerken. Een groot risico hierbij was dat dit wellicht een, voor anderen, vrij onleesbaar geheel zou gaan opleveren. Ik had echter al besloten om het hele verhaal te verdelen over een aantal 'tijdschriften'. In mijn eigen verkennerstijd las ik namelijk altijd met veel plezier het N.P.V. maandblad 'de verkenner'. Het leek me dus een leuk idee om dit boek, als het ware, een samenvoeging te laten zijn van een aantal exemplaren van zo'n tijdschrift. En, aangezien de verkenner van toen inmiddels ook een stukje ouder is geworden, heb ik mijn blad 'De Voortrekker' genoemd. Een ander probleem was hoe de verzamelde informatie te rubriceren. Ik had inmiddels de 'geschiedkundige feiten', de verhalen van diverse (oud) leden, en bovendien hadden al de reacties en gesprekken me een overvloed aan foto's opgeleverd. Ik besloot daarom al deze informatie in een aantal aparte rubrieken onder te brengen.

'**redactief**' is een rubriek, die in tijdschriften meestal wordt gebruikt om 'bespiegeland' vooruit te kijken naar de inhoud van het blad. Ik heb deze rubriek vooral gebruikt om mezelf een spiegel voor te houden en juist vooral naar het verleden te kijken. En '**onder ons gezegd**' was de naam van één van de eerste groepsbladen van de, toen nog naamloze groep II. Dit groepsblad had een, zeker binnen de toen heersende maatschappelijke verhoudingen, unieke opzet; u zult al lezende zelf wel ontdekken

waarom. Het was hierdoor een uitgelezen naam voor een rubriek om de geschiedenis van groep II / de Vaandrig Leppink Groep in weer te geven.

De rubriek '**de terugblik**' bevat, hoe kan het ook anders, de persoonlijke verhalen van een aantal (oud) leden. En nu we het tóch over die (oud) leden hebben; dit boek komt natuurlijk niet alléén maar uit mijn herinneringen voort. Het is vooral gebaseerd op alles wat in logboeken en groepsbladen is beschreven, op de 'gevoelige plaat' is vastgelegd en vooral op hetgeen in onze collectieve herinnering bewaard is gebleven; herinneringen die mij op royale wijze ter beschikking zijn gesteld. Ik had dit boek dus nooit geschreven kunnen hebben, zónder de genereus verstrekte hulp van

Henk van Beek, Arnold Bekkenkamp, Asta van de Berg, Marijke Bonzet,
mevr. Anna Bosscha, Yvonne van Coevorden, Jan Dijk, Jan en Lien Dijk, Wim van Doorne,
Anoek van Dormolen, Ine Engelbertink, Yvonne Gerridzen, Gerrit de Haan,
Wilja van der Heiden, Geertje Hembrecht, Nienke Hobbelt, Gerrit Huigen, Ed Jissink,
Sylke de Jong, Anne en Hermine Jonker, Jan Kas, Finy Klaassen, Mariël Klos, Teun Kooij,
Ine Koster, Paul Koster, Henny Kruis, vaandrig Herman Leppink, Mark Leppink,
mevr. Trijntje Leppink, Cor van Loenen, Ben van der Lugt, Joris van der Lugt,
Norbert Melenhorst, Diet van der Nagel, Harry te Nijenhuis, Barend Noorlander,
Jannie Oosterholt, Carmen Oosterloo, Jossy Poran, Loek de Rouville, Joyce de Ruiter,
Johan Rutgerink, Jan Schutte, Madelon Sterk, Gerda Spit, Ab Strijker,
Jos van der Vat, Nico Vermeulen, Nelly Visscher, Dirk Wedda, Annie Weener,
Jack Weener, Nancy Weener, Teun Winkelman, Hans en Annie van Zeben

en natuurlijk van ál degenen die in de afgelopen negentig jaar al die logboeken en groepsbladen hebben volgeschreven.

Een andere rubriek is die van de '**kampvuurverhalen**'. Iedereen, die het door Lord Baden Powell geschreven 'verkennen voor jongens' heeft gelezen, zal het opgevallen zijn dat hij de hoofdstukken van zijn boek zo heeft genoemd. Want een kampvuur is namelijk dé plaats om eens rustig wat langer bij bepaalde zaken stil te staan. Het hééft namelijk wat, zo'n kampvuur. Elke padvind(st)er en scout die ooit eens 's avonds naar het, haast hypnotiserende spel van de vlammen heeft zitten staren, zal dit ongetwijfeld kunnen beamen. Ook de kampvuurverhalen in dit boek geven u de mogelijkheid om weer eens terug te denken aan, of wellicht weer eens lekker weg te dromen naar soms al lang vervlogen tijden.

En dan is er óók nog '**de taptoeter**'. Ik zal gelijk eerlijk toegeven, ik heb de naam niet zelf bedacht, maar toen ik hem ergens tegenkwam vond ik het gelijk een goede naam voor een rubriek voor allerhande wetenswaardigheden over onze groep. En misschien een interessant detail. Voor het logo van deze rubriek heb ik een foto gebruikt van de mini hoorn waarmee ik zelf ontelbare reveilles, 'generaal saluten' en taptoes heb geblazen. Dít instrument mag dus met recht een 'taptoeter' worden genoemd.

Het vervolgverhaal '**de Jubelronde en de erfenis van de Zwervende Wolven**' vormt als het ware de 'rode draad' in het boek. En dit verhaal is eigenlijk toch wel op een bijzondere manier tot stand gekomen. Ik realiseerde me namelijk op een gegeven moment dat, hoewel dit boek voor het grootste gedeelte gaat over ons aller verleden, de 'jubileumuitgave 2013' van De Voortrekker eigenlijk verslag doet over het (op dat moment) heden. En wie kan over dat heden nu beter vertellen dan de VLG zélf. Het leek me dus een goed idee om in dit jubileumnummer de huidige (jeugd)leden aan het woord te laten. En tot mijn grote genoegen bleken er, begin 2012, drie 'meidenscouts' (hoewel zij toen zelf nog steeds de term 'padvindster' prefereerden) te staan springen om over het jubileumjaar te gaan schrijven. Dit vond ik zó leuk dat ik vond dat daarmee iets speciaals gedaan moest worden. Het uiteindelijke resultaat is een met z'n vieren vormgegeven mix van de ideeën en belevenissen van deze drie en een fictieve (maar zeer zeker niet minder spannende) zoektocht in het verleden. De drie hoofdpersonen in het verhaal zijn gebaseerd op Carmen Oosterloo, Madelon Sterk en Sylke de Jong . . . mijn padvindsters.

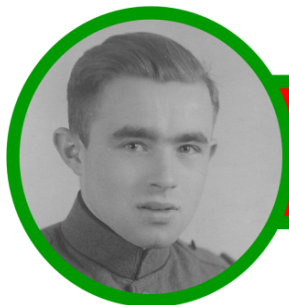
Verder zijn er ook nog de vele, vele foto's. Ik beschik zo langzamerhand over een aardige voorraad die zoveel mogelijk in de tekst in de rubrieken zijn verwerkt. Maar niet elke foto past in een verhaal en van anderen is bijvoorbeeld niet meer volledig bekend wie er op staan afgebeeld. Toch zijn vele van deze foto's bijzonder illustratief voor de sfeer van hun tijd. Ik heb hen daarom, met alle beschikbare informatie, opgenomen tussen de diverse afleveringen van 'De Voortrekker'. Dit om de lezer met behulp van dit tijdsbeeld als het ware alvast een beetje 'op te warmen' voor hetgeen er komen gaat. En mócht u mensen of situaties alsnog herkennen; ik verneem het graag van u.

Hopelijk is het lezen van dit boek ook voor u aanleiding om weer eens terug te denken aan die, over het algemeen toch 'goeie ouwe tijd'. En wellicht komen er bij u, net zoals bij mij, hierdoor weer tal van herinneringen naar boven. Mocht u van mening zijn, dat deze in een boek zoals dit eigenlijk niet hadden mogen ontbreken, of vindt u het gewoon leuk ze op papier terug te zien; het e-mail adres **boek.vlg@hotmail.com** bestaat nog steeds ! In 2023 staat ons immers een nóg groter jubileum te wachten . . . en daarbij mag een geactualiseerde versie van dit boek natuurlijk niet ontbreken. Maar u zit natuurlijk nog steeds te wachten op het antwoord op die vraag, die mij in 2009 door die interviewer werd gesteld : wat beweegt iemand om een boek te gaan schrijven over een scoutinggroep. Wel, ik schrijf graag, ben dol op geschiedenis én heb bij de Vaandrig Leppink Groep een bijzonder plezierige tijd mogen doorbrengen.

daarom !

met een stevige linker . . .

Bart

Herman Leppink

Wie was Herman Leppink ? Deze vraag deed bij een, voor de zekerheid maar anoniem gelaten groepslid in eerste instantie grote vraagtekens in de ogen verschijnen. Al peinzende (Herman Leppink ? Leppink ? LEPPINK ! Vaandrig Leppink Groep !) veranderden deze vraagtekens langzamerhand in een blik van herkenning. Het moge duidelijk zijn dat de huidige leden van de Vaandrig Leppink Groep, op een paar uitzonderingen na, eigenlijk geen idee meer hebben hoe onze groep destijds aan haar naam is gekomen.

De herinnering wordt nog een beetje levend gehouden door het bezoek aan zijn graf, maar voor velen is de naam 'vaandrig Leppink' heden ten dage eigenlijk niet meer dan een abstract gegeven. Maar natuurlijk kan dat de huidige generaties niet kwalijk worden genomen. Op het moment dat de groep haar negentig jarig bestaan viert, lagen de meidagen tijdens welke Herman zijn leven verloor immers al weer zo'n drie en zeventig jaar achter ons. Toch zijn

er mensen, bij wie de herinnering aan Herman nog wel degelijk aanwezig is. Oud-verkenner koesteren hun goede herinneringen aan 'hun vaandrig' en ook bij de familie Leppink is Herman alles behalve vergeten. De verslagenheid na het, in 1940, uiteindelijk bekend worden van zijn overlijden trof het gezin zwaar. Mevrouw Trijntje Leppink, weduwe van Hermans jongere broer Bernard, vertrouwde me toe dat haar man het altijd zwaar is blijven houden met het overlijden van zijn oudere broer; de tijd heelt blijkbaar niet *álle* wonden. Dankzij de familie Leppink heb ik een biografie kunnen samenstellen, die ook *ú* een blik gunt in het helaas véél te korte leven van de man waarnaar onze groep is vernoemd.

biografie

Herman Bernard Leppink wordt geboren op 19 februari 1920. Hij heeft twee zusters, Jo en Mien, en één jongere broer Bernard. Een eerder in het gezin geboren zoon (waar hij naar vernoemd is) is al op zeer jonge leeftijd overleden. Herman wordt als verkenner lid van Groep II en is achtereenvolgens A.P.L. en P.L. van de Antilopen patrouille. Waarschijnlijk heeft hij als verkenner een goede indruk gemaakt, want in het voor hem in 1945 door (toen nog) vaandrig Westendorp geschreven 'in memoriam' staat dat 'welke tijd de leden

zijner patrouille nooit zullen vergeten'. Als hij 18 jaar is geworden, wordt het tijd om de troep te verlaten en toe te treden tot de voortrekkersstam 'de zwervende wolven'. Ook deze gebeurtenis staat uitgebreid in het 'in memoriam' beschreven. 'Nooit vergeet ik die zaterdagmiddag. Op een eenzame landweg stond de troep aangetreden en Herman ging alleen op stap, wetende dat hij nu alleen het pad zou moeten vinden en het motto 'ik dien' hem nu wachtte. Met vaste tred ging hij totdat we hem door een kromming der weg niet meer zagen.'

Gelukkig heeft Herman, naast een serieuze, ook een heel andere kant. Arnold Bekkenkamp, oud-lid van de Thomas Ainsworth groep, weet zich Herman nog goed te herinneren. *'Mijn oudere broer Jan was de boezemvriend van Herman. Zij maakten, samen met onder andere Gerrit ter Borg en de beide Pieten Hembrecht (bijgenaamd witte en zwarte Piet; de een had namelijk nagenoeg wit haar en de andere pikzwart), deel uit van een hechte groep verkenneren en later voortrekkers. Dit enthousiaste groepje kwam in de jaren vóór de oorlog veel bij ons thuis. Herman was daarbij altijd de opgewekte gangmaker.*

Na zijn installatie als voortrekker komt Herman als leidinggevende bij de troep terug. In de nacht van 31 december 1937 op 1 januari 1938 wordt hij, na het tussen de verkenneren en leiders uitwisselen van de nieuwjaarswensen, om kwart over twaalf geïnstalleerd tot vaandrig. En ook in deze rol laat hij van zich horen. Volgens het 'in memoriam' waren de kampen en de kampvuren die hij leidde voor de verkenneren onvergetelijk. Voormalig verkenner Jan Kas herinnert zich Herman vooral als een bijzonder integere man, die zijn verkenneren op een bijzondere manier wist te inspireren. *'Het was voor ons een groot verlies, toen wij beseften dat hij niet meer bij ons terug zou komen.'*

Een andere rol die hij met enthousiasme op zich neemt is die van redacteur van het, mede door hem opgerichte groepsblad 'PV-nieuws'. Menig stukje van zijn hand verschijnt in dit blad, waaronder het 'teleurstellingen in ons padvindersleven'. In dit stuk vraagt Herman aandacht voor het zomaar verlaten van de groep (of zelfs de padvinderij) als gevolg van een enkel meningsverschil. Is de aanleiding hiertoe een botsing met bijvoorbeeld de leiding of speelt het eigen 'ik' hierbij wellicht een beetje een te grote rol. Hij roept op om, mocht men geconfronteerd worden met zo'n meningsverschil, niet direct met een kwaai kop de deur achter zich dicht te gooien, maar allereerst eens 'de hand in eigen boezem te steken' en zich af te vragen of 'die ander' wellicht toch niet een beetje gelijk zou kunnen hebben. Want, zoals hij terecht opmerkt *'Hoe kunnen wij, p.v.'s met het doel vriendschap en wereldvrede te bevorderen, er toe komen anderen te miskennen, ja zelfs te haten.'* Het stuk eindigt met een duidelijke oproep tot zelfreflectie en denken aan het grote geheel (en niet alleen maar aan jezelf).

'Nu wil ik met dit stukje niet direct degenen veroordelen, die een groep of de padvinderij verlaten; inderdaad zijn er soms wel eens toestanden, die om verbetering vragen, maar per slot van rekening brengt men géén verbetering door alles maar vaarwel te zeggen.

Eerbiedig een ander z'n mening, al gaat die ook lijnrecht tegen de jouwe in, zoek de fout ook eens bij jezelf en . . . je bent de beste propagandist voor gezonde padvinderij.'

In oktober 1938 is Herman genoodzaakt zijn activiteiten voor 'PV-nieuws' neer te leggen. De nieuwe administrateur, vaandrig Piet Hembrecht, wijdt in zijn inleiding enige woorden aan het afscheid van zijn voorganger. *'Helaas moeten we ook nu weer afscheid nemen van één onzer beste medewerkers, van de initiatiefnemer van ons blad, Vaandrig Leppink. Studieredenen noodzaken hem, hoe zwaar het hem ook valt, voorlopig afscheid te nemen van ons werk. Herman, bedanken doen we je nog niet, we wachten slechts op je terugkomst, in de vaste overtuiging, dat je komt wanneer het mogelijk is.'* Het heeft helaas niet zo mogen zijn.

Hoorn

Herman wordt tijdens de algehele mobilisatie in 1939 opgeroepen zijn dienstplicht te vervullen. Hij arriveert op 23 oktober 1939 in Hoorn en wordt daar gelegerd in een schoolgebouw. Het is voor de jonge rekruten behoorlijk wennen. Hun uniform krijgen zij pas na de eerste week en de 'ouderen' vertellen hen dat zij de eerste vijf weken niet op verlof hoeven te rekenen. Maar de Hoornse bevolking doet er alles aan om het leven voor de in hun midden gelegerde

militairen zo dragelijk mogelijk te maken. Herman is ingedeeld bij de verbindingdienst en besteedt hierdoor veel tijd aan zijn opleiding tot seiner. Het leven in Hoorn wordt dan ook al snel een routine van seinoefeningen, exercitie, veldoefeningen en . . . verveling. Een van de weinige lichtpuntjes zijn de berichten van thuis en natuurlijk, volgens één van Hermans briefkaarten, het verlof. *'20 november 1939 : Vanavond kregen we de mededeling dat de verbinding en de P.A.J. Zaterdag met verlof gaan. Het hele spul stond op de kop. We waren allemaal gek en dol van vreugde. Brief volgt.'*

Naarmate de tijd vordert, wordt het wel of niet krijgen van verlof echter steeds onzekerder. Wat het leven als militair er voor Herman ook niet gemakkelijker op maakt zijn alle geruchten die de ronde doen. In november 1939 hoort hij via via bijvoorbeeld dat de bewoners van Enschede en Almelo zouden moeten evacueren en dat verschillende straten opengebroken zijn; een gerucht dat zijn vriendin Jo Kleefstra gelukkig al snel kan ontzenuwen. In december 1939 brengt het sinterklaasfeest wat ontspanning. Herman ontvangt van de sint de uit Enschede gestuurde pakjes en bericht *'Dus alles bij elkaar hebben we het misschien nog beter gehad dan de meeste kinderen'*.

Herman wil leraar worden en krijgt, dankzij zijn sergeant, de mogelijkheid om bij een Hoornse familie thuis rustig te studeren. Het mag echter niet baten want hij slaagt er niet in al zijn examens te halen. Toch is er in die tijd ook reden tot vreugde. Vanuit Hoorn

zorgt Herman er namelijk voor dat niets hem in de weg staat om zich met zijn vriendin Jo te gaan verloven. *'1 dag van de 12 is weer voorbij. Wil Bernard de fiets weer ophalen van de Lumastraat ? En wil één van jullie het ringetje morgenavond van Kwekkeboom halen (2 ringetjes !).'*

De winter 1939 – 1940 is bitter koud, en dat heeft zo z'n weerslag op de soldaten. En hoewel Herman tijdens de jaarwisseling door de familie Huberts, een familie waarmee hij via de kerk in contact is gebracht, wordt volgestopt met lekkernijen en fruit ontkomt ook hij niet aan een verblijf in het ziekenhuis. In januari, net weer op de been, staat Herman voor de keuze om zich wel of niet te laten inenten tegen paratyfus. Hij schrijft naar huis *'Het is niet verplichtend gesteld, maar je wordt daarna, wanneer je het niet doet afgezonderd van de anderen. Kunnen jullie me niet raden ?'* Verder worden de regels voor verlof aangescherpt, hetgeen betekent dat de soldaten eerder dan anders moeten terugkeren. *'Dat is dus beroerd'*.

Herman besluit het toch maar te doen. *'De naald ging er wel enkele cm's diep in. Schuin in de linkerbovenarm. je voelde er niets van en volgens de dokter de eerste twee uur toch niet. Na de inenting gingen we naar de kerk. In de kerk werden er sommigen zo beroerd dat ze moesten worden weggedragen.'* Dit zal ongetwijfeld niet aan de betreffende veldprediker hebben gelegen, maar aan de effecten van de inenting. *'Na het eten sliep ik in maar om half 9 werd ik weer wakker met erge pijn in de arm. Allen lagen ze onder de wol en het 'gekreun was niet van de lucht'.'* Toch had deze inenting voor Herman nog een klein voordeel. De volgende dag kwam er namelijk een tweetal hospiks om hun temperatuur op te nemen. Herman had verhoging en mocht hierdoor de hele dag blijven liggen.

Rond 19 februari, zijn verjaardag, ontvangt Herman een stortvloed aan pakjes en kaarten. Enkele dagen daarna moeten de soldaten voor de eerste keer met volledige uitrusting uitrukken. *'Ik dacht dat ik dubbel zou slaan van de zwaarte.'* De rest van de dag zijn er schietoefeningen (het verwondert Herman dat hij, ondanks de kou nog drie van z'n vijf kogels doel kan laten treffen) en oefent hij intensief voor het examen snelheidsseinen. Al deze oefeningen weerhouden Herman er niet van om 's avonds te oefenen op z'n gitaar; het verjaardagscadeau van zijn verloofde Jo. Hij neemt er zelfs muziekles voor en is betrokken bij de organisatie van een tweetal ontspanningsavonden. Verder is het duidelijk dat Herman en zijn kameraden zich inmiddels tot de 'oudgedienden' rekenen. Uit zijn brief spreekt namelijk het nodige aan verontwaardiging door over de oefeningen die zij moeten ondergaan. *'Morgenvroeg hebben we van 8 - half 3 een mars, waar we allemaal een klein beetje tegenop zien. Trouwens deze week konden ze me wel gestolen krijgen. 't Leek precies of we 'jonge' lichter waren !!!!!'*

de familie Huberts

Uit zijn vele brieven blijkt overduidelijk dat Herman zijn ouders, zijn broer, zijn zussen en natuurlijk zijn verloofde Jo enorm mist. Door de kerk worden er echter contacten met de plaatselijke bevolking tot stand gebracht, zodat de soldaten niet al hun vrije tijd in de kazerne hoeven door te brengen. Herman komt hierdoor in contact met het gezin Huberts; een familie die hij al snel als een 'surrogaat' familie gaat beschouwen. De in Hoorn wonende familieleden zijn vader en moeder Huberts, zoon Adri en dochter Tini. De oudere broer Freek dient op dat moment bij het korps wielrijders. Herman brengt dan ook veel genoeglijke uren bij hen door. Dit genoegens blijkt wederzijds te zijn, zoals blijkt uit een brief van de familie Huberts aan Hermans ouders.

'Onze hartelijke dank voor uw gelukwensch bij de jaarwisseling, en we willen u wederkerig het beste wensen voor 1940' hopende dat al de wensen vervuld moge worden, en dat dit jaar de volken tot inzicht moge komen en we spoedig vrede mogen hebben. We zijn er persoonlijk onbekend, maar toch wordt er over en weer over elkaar gesproken en zodoende vriendschap gesloten. Door de wederzijdse betrekkingen die we met verschillende militairen en hun familie gekregen hebben is de vriendenkring al heel wat uitgebreid. We zijn blij dat we iets voor de militairen kunnen doen en hebben met liefde uw zoon in onze huiselijke kring opgenomen. Hij is steeds welkom zoals hij wel weet.'

Het bevalt Herman zó goed bij deze gastvrije Hoornse familie dat hij, in ieder geval één keer, de tijd volledig vergeet. *'Zondagavond ben ik naar de fam. Huberts geweest en pas om 5 voor 11 weggegaan. Ik had bijna de klok vergeten als juffr. Huberts me niet gewaarschuwd had.'* Ook de jaarwisseling brengt Herman bij de familie Huberts door. *'Zaterdagavond ben ik naar de fam. Huberts gegaan, waar ik direct al op oliebollen en appelbeignets getracteerd werd. Om 5 voor elf ging ik weg en stopte mijnheer H. me in de gang nog een appel toe. Omdat het om 1 uur appel was, kon ik de jaarwisseling in een gezellige huiskamer doorbrengen. Met de familie Huberts naar de kerk geweest. Om half negen was de kerk afgelopen. Eerst thee gedronken, de kerstboom aan, oliebollen en appelbeignets, een gebakje, bowl, walnoten, sinaasappel of appel gegeten. Ge-Mens-erger-je-niet en gevlooid.'*

En als Herman in januari 1940 met een flinke griep in het hospitaal belandt, wordt hij ook daar niet vergeten. *'Gisteravond tegen 8 uur verscheen heel onverwachts mijnheer Huberts! Ik keek op, want ik begreep niet hoe ze het te weten waren gekomen. Nu is Adri op straat een soldaat tegengekomen, die hem verteld had dat ik in 't weeshuis lag. Zodoende kwam gisteravond mijnheer Huberts bij me met een zak met sinaasappelen en een boek om te lezen.'* Begin 1940 komt aan dit contact helaas een einde als Herman moet vertrekken naar Rhenen. Herman geeft de familie ter afscheid een ets en wordt op het station door vader Huberts uitgezwaaid.

Rhenen

In maart 1940 veranderd de situatie. De soldaten worden overgebracht naar de plaatsen waar zij Nederland tegen de steeds waarschijnlijker wordende Duitse invasie moeten gaan verdedigen. Herman wordt toegevoegd aan de 16e mitrailleur compagnie. *'Beste allemaal. 't Is mis hoor, in plaats van Overijssel zijn we in Rhenen terecht gekomen.'* De locatie Rhenen is voor Herman duidelijk een teleurstelling. Hij had eigenlijk gehoopt in het, nabij Enschede gelegen Glanerbrug terecht te komen. Rhenen blijkt, volgens Herman,

een klein pensioenplaatsje te zijn waar de bevolking een stuk minder hartelijk tegenover de militairen staat dan de bevolking van Hoorn.

Vanaf april 1940 wordt de toon van Hermans brieven somberder. Hij beschrijft hoe de spanning onder de manschappen stijgt en probeert duidelijk moed te putten uit zijn geloof. Uit deze periode stamt de enige brief die hij beëindigt met *'En nu allemaal de hartelijke groeten en, zo God het wil, tot de volgende brief.'* Verder viert de verveling hoogtij. Herman geeft aan dat alle dagen voor hem eigenlijk het zelfde zijn. De gebruikelijke diensttaken en het werk aan de stellingen op de Grebbeberg houden de soldaten weliswaar voor een deel van hun tijd bezig, maar voor de rest is het een kwestie van rondsletteren, koffiedrinken en vroeg naar bed. Herman overweegt zelfs even *'er stilletjes tussenuit te knijpen'* zodat hij z'n familie weer eens kan zien. Het risico er, bij terugkomst, 4 dagen verzwaaard arrest voor te krijgen is hem echter toch een beetje té groot. En dan wordt het mei 1940.

de slag om de Grebbeberg

De 16e mitrailleur compagnie betreft stellingen op de Grebbeberg. Deze is van groot strategisch belang want, als deze stelling zou vallen, zou dit het einde betekenen voor de verdediging van een groot deel van Nederland. Hermans dienstmakker, Berend Vinke, zou later in zijn boek 'het relaas van een soldaat' de situatie beschrijven waarin de manschappen terecht kwamen. *'De MC was uitgerust met zware Vickers 7,7 mm mitrailleurs van een type waarmee de Britse infanteristen in de eerste wereldoorlog hun Duitse tegenstanders onder vuur hadden genomen. De mitrailleurs waren destijds ook door het Nederlandse leger aangeschaft, maar uiteindelijk verdwenen zij in de depots voor afgeschreven materiaal. In september 1939 werden zij weer uit deze depots gehaald omdat men het zich niet kon veroorloven om de troepen met moderner materiaal uit te rusten.'* Er schijnen zelfs stukken veldgeschut uit het legermuseum gehaald te zijn, om het gebrek aan vuurkracht aan te vullen.

En dan is daar die brief van 8 mei 1940. De lichte toon die vele van Hermans brieven kenmerkt ontbreekt hierin volledig. In eerste instantie lijkt hij een beetje te berusten in zijn situatie. Maar het is duidelijk dat de spanning en de onzekerheid hem uiteindelijk toch beginnen op te breken, en vooral het verlangen naar zijn familie weegt hem zwaar. In zijn brief oppert hij zelfs even serieus de mogelijkheid van desertie maar blijft uiteindelijk toch op zijn post. Bij het lezen van het tweede gedeelte van de brief liepen mij onwillekeurig de koude rillingen over de rug. Herman is druk bezig zijn familieleden ertoe te bewegen goed voor elkaar te zorgen. Dit deel van de brief heeft hierdoor iets weg van een testament; het lijkt alsof hij een voorgevoel heeft van het lot dat hem te wachten staat. Deze brief van 8 mei 1940 is de laatste die zijn familie van hem zal ontvangen.

De jonge, slecht uitgeruste en nauwelijks geoefende Nederlandse militairen weten uiteindelijk een complete, met SS-troepen versterkte Duitse divisie drie dagen lang tegen te houden. Berend Vinke beschrijft in zijn boek, indirect, Hermans laatste momenten op 13 mei 1940. *'Wij konden met de luitenant mee terug gaan naar de machinegeweerstelling en daar de verdediging mede ter hand nemen. We ontruimden de post, sloegen de telefoon stuk en namen alleen ons geweer en de resterende patronen mee. Door die ondiepe verbindingsloopgraaf renden we, half bukkend en op goed geluk vurend vanuit de heup, naar de rechter sectie van de 16 MC. We vielen meer naar binnen*